

УДК: 330.34.009.12 (1-22)

Вікторія МЕЛЬНИК, Наталія ДОБІЖА, Олег ПОГРІЩУК

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У КОНЦЕПЦІЇ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ

Висвітлено проблему економічного розвитку сільських територій у концепції формування конкурентоспроможності регіонів. Розкрито зміст категорій «конкурентоспроможність регіону» та «сільські території». Досліджено питання перспективних напрямів розвитку сільських територій. Обґрунтовано потребу забезпечення високого рівня конкурентоспроможності таких утворень, як сільські території через формування їх економічного, ресурсного, кадрового, маркетингового, виробничого, інноваційного та підприємницького потенціалу. Зосереджено увагу на соціально-економічних наслідках розвитку сільських територій в умовах децентралізації. Доведено, що формотворчим елементом у концепції конкурентоспроможності регіонів та об'єктом політики сільського розвитку є конкурентоспроможність сільських територій, розвиток місцевих ініціатив, використання ресурсів, які раніше не використовувались, а головним напрямом - соціально-економічний розвиток різних секторів економіки. Вказано, що комплексний, багатофункціональний розвиток сільських територій є стратегічною метою економічної та соціальної політики щодо зростання їх ролі не лише як просторової бази для сільськогосподарських видів діяльності, а й для розвитку підприємництва, туризму та створення сприятливого середовища проживання людини.

Наголошено, що функціональний вплив на конкурентоспроможність кожного регіону мають такі властивості, як: регіональна спеціалізація, умови ведення бізнесу, підприємницька активність, внутрішньотериторіальні можливості економічного зростання, ефективність співпраці органів місцевого самоврядування з бізнес-структурами та населенням щодо спільного вирішення проблеми формування регіонального конкурентного потенціалу. Визначено, що економічний розвиток сільських територій лежить в основі розвитку аграрного сектора економіки, спрямований на вирішення соціальних проблем та забезпечення конкурентоспроможності регіонів на основі формування та ефективного використання їх економічного потенціалу.

Ключові слова: економічний розвиток, сільські території, конкурентоспроможність регіонів, економічний потенціал, підприємництво, децентралізація.

JEL: Q10, R10

© Вікторія Мельник, Наталія Добіжа, Олег Погріщук, 2019.

Постановка проблеми. Потреба економічного розвитку сільських територій зумовлена низкою невирішених питань, зокрема щодо зростання соціально-економічного рівня сільських мешканців та підвищення якості життя на сільських територіях, в основі яких – формування регіонального конкурентного потенціалу. Формування конкурентоспроможності регіонів можна розглядати з різних позицій: конкурентоспроможність окремого регіону крізь призму полюсів його конкурентоспроможності; конкурентоспроможність регіону в межах економіки держави, конкурентоспроможність регіону на міжнародних ринках. Нині особливого значення набуває дослідження проблеми забезпечення конкурентоспроможності регіонів України, зважаючи на можливості зміцнення економічного потенціалу сільських територій.

Важливою ознакою сучасного економічного розвитку є те, що поступово відбувається перенесення акцентів регулювання регіонів з фінансової або технічної допомоги регіонам на створення засобів формування конкурентоспроможності регіонів. Це означає, з одного боку, що об'єктами регіональної політики стають не лише «проблемні» регіони, а регіони як такі – оскільки, по-перше, саме регіон є тим рівнем, на якому формується конкурентоспроможність країни; по-друге, завдання підтримання та посилення конкурентоспроможності стосується всіх без винятку регіонів. І відповідно мають бути змінені акценти регіональної політики, її засоби та форми, а також форми допомоги регіонам [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблем регіонів, їх конкурентоспроможності та розвитку сільських територій присвячено роботи багатьох вчених. Чільне місце серед них займають: А. Ю. Агафоненко, Б. М. Андрушків, Т. А. Заяць, І. Т. Кішак, Н. Б. Кирич, А. В. Ключник, Л. В. Коренюк, М. А. Латинін, Л. В. Назарова, О. Є. Новіков, О. І. Павлов, В. М. Пилявець, О. Б. Погайдак, Б. В. Погрішук, Т. В. Порудєєва, С. М. Співак, І. Ю. Тютюнник, С. В. Тютюнник та ін. У працях зазначених науковців розглянуто сутність конкурентоспроможності, механізми формування конкурентних переваг, конкурентні стратегії та інше. Поглиблених досліджень потребують питання утвердження пріоритетів конкурентоспроможного регіонального розвитку.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних та практичних аспектів конкурентоспроможного регіонального розвитку й забезпечення ефективного перебігу процесів трансформацій щодо підвищення конкурентоспроможності сільських територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожен регіон України з притаманними йому конкурентними позиціями та перевагами, ставши повноправним суб'єктом економічних відносин, має можливість забезпечити належний рівень конкурентоспроможності як всередині держави, так за її межами [2].

До визначення категорії «конкурентоспроможність регіону» доцільно застосовувати такі підходи.

Перший підхід ґрунтується на тому, що регіон розглядається як сукупність незалежних, автономних господарських одиниць, які результатами своєї діяльності можуть як покращувати, так і погіршувати економічну привабливість певного регіону. Тобто за цим підходом конкурентоспроможність регіону прямо залежить

від конкурентоспроможності підприємств, розташованих у ньому. Проте для того, щоб залучати і утримувати на даній території прибуткові підприємства, необхідно створити сприятливі умови, а це є показником впливу зовнішніх та внутрішніх чинників конкурентоспроможності.

Згідно з другим підходом регіон пропонується розглядати як самостійний економічний суб'єкт конкурентних відносин та є основним з факторів соціально-економічного розвитку. Поняття конкурентоспроможності регіону тісно пов'язане з територіальною конкуренцією. З одного боку, існує конкуренція між певними видами діяльності або ринками, які діють на території, з іншого, – конкуренція між характеристиками регіонів та їх соціальним капіталом, кваліфікованими кадрами тощо. З огляду на це конкурентоспроможність регіону – це здатність збільшувати або утримувати за собою частку ринків достатніх для розширення і вдосконалення виробництва, для зростання рівня життя населення [3, с. 18].

Саме на покращення рівня життя населення зорієнтована політика сучасного розвитку сільських територій, що здатні не лише забезпечити внутрішньотериторіальні потреби, але й суттєво вплинути на регіональну конкурентоспроможність.

А. В. Ключник визначає сільські території як населені пункти, які не відповідають установленим критеріям у певній області для міських жителів, а також території окремих міст, які за напрямом господарювання переважно займаються аграрною діяльністю, тобто вирізняються наявним економічним потенціалом, а саме: природним, екологічним, виробничого-господарським, ресурсним, інфраструктурним, рекреаційно-туристичним, управлінським, етнографічним тощо [4].

На думку О. І. Павлова: «Сільські території за структурною будовою є об'єктом, який об'єднує економічну, соціальну та екологічну складові, що відповідно поділяється на такі елементи, як населення, поселення, виробничо-господарський комплекс, інфраструктура, землі сільськогосподарського та іншого призначення, навколишнє природне середовище, властивості яких розкривають їхню сутність і визначають певні функції. Для сільських територій характерні специфічні просторові параметри: площа, протяжність, компактність, конфігурація, географічне розташування, а також їх ознаки (людяність, щільність, кліматичні умови, особливості ландшафту) [5, с. 31].

Вважаємо, що під сільськими територіями слід розуміти соціально-просторові утворення, що поєднують організаційні, виробничо-господарські, соціально-економічні та природно-ресурсні складові через сукупність виконуваних ними функцій та забезпечують багатогалузевий розвиток й створюють життєве середовище населення [6, с. 39].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.», основними напрямками розвитку сільських територій є [7]:

1) надання державної підтримки для підвищення рівня облаштування сільської місцевості як сфери життя, діяльності та побуту селян, розмежування політики щодо підтримки сільського господарства та розвитку сільських територій;

2) створення рівних умов для підтримки сільськогосподарських виробників незалежно від їх виду, типу, розміру, форми власності та господарювання;

3) раціоналізація структури сільськогосподарського виробництва для підвищення його доданої вартості;

4) диверсифікація сільськогосподарського виробництва, розвиток альтернативних видів економічної діяльності у сільській місцевості;

5) стимулювання зайнятості населення в сільській місцевості поза сферою сільськогосподарського виробництва, включаючи розвиток аграрного бізнесу, сільського туризму, народних ремесел і промислів, підприємств сфери послуг, збору та переробки дикорослих ягід і грибів, лікарської сировини тощо;

6) пріоритетний розвиток сфери сільської соціальної інженерної інфраструктури (насамперед автомобільних доріг, телекомунікацій та інших засобів інформаційного забезпечення, об'єктів комунального господарства, сфери освіти та охорони здоров'я);

7) реконструкція та модернізація зрошувальних систем;

8) розвиток різних форм господарювання за умови пріоритетності формування господарств, що відіграють важливу соціально-економічну роль для сільських громад;

9) створення умов для соціального розвитку села, стійкої мотивації до соціальної відповідальності бізнесу в аграрному секторі, суміжних секторах виробництва і сфері послуг;

10) підвищення рівня привабливості проживання в сільській місцевості, виконання програми державної підтримки молодих працівників, залучених до роботи в сільських населених пунктах.

Важливим кроком у напрямі підвищення рівня конкурентоспроможності регіонального розвитку є затверджений Урядом «План заходів з реалізації другого етапу Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [8], що передбачає низку заходів центральних органів виконавчої влади, що мають безпосередній вплив на регіональний розвиток, та заходи місцевого значення, які спрямовані на розвиток окремих адміністративно-територіальних одиниць. Також цим рішенням було схвалено окремі програми регіонального розвитку щодо інноваційної економіки та інвестицій; сільського розвитку; розвитку туризму; розвитку людського потенціалу; загальноукраїнської солідарності; розвитку депресивних територій; ефективного управління регіональним розвитком. Прийняття плану заходів дозволить вже найближчим часом отримати черговий транш секторальної бюджетної підтримки в рамках Угоди між Урядом України та Європейським Союзом про фінансування Програми підтримки секторальної політики – Підтримка регіональної політики України.

Згідно з новою парадигмою розвитку сільських територій об'єктом політики сільського розвитку має стати конкурентоспроможність сільських територій, розвиток місцевих ініціатив, використання ресурсів, які раніше не використовувались, головними цілями – соціально-економічний розвиток різних секторів, у тому числі сільського туризму та підприємства.

Сільські території суттєво відрізняються від міських можливостями розвитку, а саме для них характерні [9]:

- значно нижча щільність/густина населення;
- мала кількість підприємств та підприємців на тисячу осіб населення;
- переважна орієнтація людей на зайнятість у сільськогосподарському виробництві;
- недостатня мобільність сільського населення;

- низький рівень розвитку наукової діяльності, впровадження інновацій;
- розтягнуті комунікації;
- нижчий рівень публічних послуг та сервісів, потрібних людям за місцем проживання.

Ці відмінності є вкрай важливими для прийняття рішення про розгортання підприємницької діяльності, адже в умовах ринку для бізнесу важливим є отримання максимального прибутку.

Різномірні за своєю структурною будовою соціально-просторові утворення, що складаються з поселень, населення, виробничих комплексів, інфраструктури, земель сільськогосподарського й іншого призначення, природного середовища, які виконують виробничо-господарську, природоохоронну, рекреаційно-оздоровчу, соціальну та інші функції з урахуванням їхнього ресурсного потенціалу.

На сьогодні найбільший вплив на конкурентоспроможність мають такі регіональні характеристики: переважання аграрної або індустріальної спеціалізації, наявність старопромислових територій, несприятливі умови для ведення бізнесу, нестача внутрішньорегіональних ресурсів, неефективна співпраця органів місцевої влади з підприємцями та населенням у виробленні спільної політики тощо.

Існуючою практикою соціально-економічного розвитку України (негативними проявами якої стали надмірно глибокі деформації та диспропорції в просторово-територіальному розвитку) та за результатами вивчення позитивного зарубіжного досвіду, зокрема політики ЄС щодо регіонального розвитку, підтверджено, що ефективність державної регіональної політики накопичення та ефективного використання потенціалу конкурентоспроможності значною мірою залежать від раціональної та розумної децентралізації [10, с. 138].

Конкурентоспроможність регіону можна визначити за ступенем використання внутрішнього потенціалу розвитку, здатністю у 34 міжрегіональній взаємодії мати високі показники у певних видах діяльності, спроможністю досягнути очікуваних цілей. Конкурентоспроможність регіону визначає здатність займати певну нішу на ринку та створювати високі конкурентні позиції. Важливим аспектом регіональної конкурентоспроможності є той чинник, що конкурентоспроможність регіону визначається наявністю у регіону точок зростання, які підтримують стабільний розвиток усього регіону.

Для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності таких утворень, як сільські території особливе значення має формування їх потенціалу (економічного, ресурсного, кадрового, маркетингового, виробничого, інноваційного, підприємницького та ін.)

Поняття «економічний потенціал сільських територій» можна розглядати у трьох аспектах. По-перше, це ресурси, що характерні для даної території, у ході використання яких задовольняються суспільні потреби її населення; по-друге, спроможність певної сільської території (як системи) забезпечувати постійне її функціонування, або ж здатність господарюючих суб'єктів (ураховуючи природно-кліматичні та культурологічні особливості, використовуючи наявні ресурси та можливості сільської території) забезпечувати довгострокове функціонування і досягати стратегічних цілей; по-третє, можливість розширення господарської діяльності на даній території та поліпшення її благоустрою шляхом використання наявних (або із залученням додаткових) ресурсів [11].

Основою формування економічного потенціалу є дієвий господарський механізм, наявні виробничі потужності, що реалізується суб'єктами господарювання у процесі їх виробничо-господарської діяльності. Важливу роль у формуванні економічного потенціалу відіграє маркетинговий потенціал, що визначається спроможністю збутової системи певної території забезпечувати конкурентоспроможність через ефективні організаційні, управлінські заходи щодо просування продукції чи надання послуг, ефективно і раціональне використання кадрових, фінансових і матеріальних ресурсів. Складовою частиною економічного потенціалу сільських територій є виробничий, що представляє наявні та потенційні різновиди виробничої діяльності, можливості суб'єктів господарювання щодо продукування товарів та надання населенню, що проживає на сільських територіях послуг.

Формування підприємницького потенціалу уможлиблюється шляхом залучення засобів, що можуть забезпечувати виявлення мешканцями сільських територій підприємницької ініціативи щодо самостійної, орієнтованої на ринок діяльності, вільного вибору сфери діяльності, втілення власних ідей з метою одержання прибутку. Експортний потенціал виявляється у спроможності господарюючих суб'єктів ефективно функціонувати відповідно до умов середовища та реалізувати власні конкурентні переваги на ринку.

Інноваційний потенціал передбачає оптимальне поєднання сукупності кадрових, науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних, матеріально-технічних, інформаційних ресурсів, яке забезпечує інноваційний розвиток сільських територій і може вплинути на успішне соціально-економічне зростання села, підвищення якості життя його населення.

Проблема формування кадрового потенціалу є досить гострою в сучасних умовах, оскільки пов'язана з потребою зростання його інтелектуального, освітнього рівня, зменшення «відтоку» висококваліфікованих фахівців. Нині на можливість зростання рівня оплати праці сільського населення та зміцнення їхнього соціально-економічного становища впливає низка чинників, зокрема, мотивація до праці у сільській місцевості, моральний, етичний та культурний клімат та ін.

Визначення довгострокових перспектив регіонального розвитку слід розуміти в контексті соціально-економічних, науково-освітніх, технічних, інформаційних, культурних та інституційних умов, що склалися в регіоні та формують його конкурентні переваги й уніфікують його з поміж інших регіонів [12, с. 66]. Отже, до способів формування конкурентоспроможності в сучасних умовах належать: використання новацій і вихід на ринок з високоякісною продукцією; наближення підприємства до споживача; використання інноваційних чинників у поєднанні з новими формами організації виробництва та інтеграції підприємств в межах регіональних утворень

На сучасному етапі розвитку економіки Україна має розгалужений аграрний сектор, що здатний забезпечити виробництво конкурентоспроможної аграрної продукції. Проте на регіональному рівні існує тенденція щодо недооцінювання ролі сільських територій у загальній структурі економіки областей України. Основним видом виробництва серед сільських територій залишається аграрне виробництво. На основі проведеного аналізу можна виділити три найбільш перспективні області України для розвитку агропромислового комплексу: Вінницька, Тернопільська та Херсонська.

Ці області характеризуються: одними з найбільших показників частки сільського населення (відповідно 49,1; 55,3 та 38,8%) та частки зайнятого населення у сільському господарстві (відповідно 31,2; 32,6 та 29,5%); найбільшою часткою продукції сільського господарства у валовому регіональному продукті (30,4; 30,6 та 33,6% відповідно) [13]. Проте на сьогодні існує ряд невирішених проблем. Для забезпечення рівномірного розвитку цих територій підхід до розвитку сільського господарства має бути всебічним та комплексним. Зокрема, для забезпечення сталого розвитку сільських територій необхідно визначати регіональні пріоритети в економічній, екологічній та соціальній сферах та знаходити можливості реалізації кожного з них.

Щодо соціально-економічних наслідків розвитку сільських територій в умовах децентралізації, то скорочення ареалів територіально локалізованих осередків соціально-економічної депресивності та підвищення якості життя сільського населення варто розглядати як сферу соціальної відповідальності регіональної та муніципальної влади. Належна реалізація нею цієї функції дасть змогу створити необхідні передумови для поступового поширення новітніх форм і напрямів економічного розвитку на ті сільські території, які вже готові до їх сприйняття та поступової трансформації у соціальні інвестиції, що працюватимуть на благо місцевого населення. На часі розроблення на державному рівні концептуальних засад та стратегії розвитку сільських поселень України з урахуванням напрямів реформування територіальної організації влади та досягнень світового досвіду стимулювання місцевого соціально-економічного розвитку.

Основними цілями процесу реформування є подолання міграції працездатного сільського населення, підвищення рівня життя сільського населення, зростання зайнятості та соціально-культурного розвитку, зважаючи на пріоритетність аграрного виробництва на сільських територіях та потребу зростання несільськогосподарських видів діяльності.

На сьогодні в умовах адміністративно-територіальної реформи, децентралізації управління на забезпечення територіальних громад передається значний фінансовий ресурс, ефективне використання якого дає можливість досягнення відповідного рівня конкурентоспроможності територіальних утворень. Адміністративно-територіальна реформа на сьогодні є ключовою серед усіх реформ, котрі відбуваються в державі, оскільки від її ефективності буде залежати подальше впровадження інших економічних, політичних, соціальних реформ.

Децентралізація влади в Україні має відбуватися за європейськими стандартами. Саме це дозволить більш ефективно управляти розвитком територіальної громади, прозорість рішень зробить громади привабливими для інвесторів, що забезпечить економічний розвиток та нові робочі місця. У громадян, особливо в молоді, нарешті з'явиться можливість для реалізації власного потенціалу в тому місці, де вони народилися та вирости [14, с. 7].

На цьому шляху виникає низка непередбачуваних ризиків через нормативно-правову невизначеність соціально прийнятної моделі децентралізації та низької прогнозованості можливих негативних соціальних наслідків для сільських мешканців унаслідок цієї трансформації [15, с. 58].

Наскільки сільські територіальні громади зможуть скористатись можливостями, що надає децентралізація для зростання їхньої участі у розвитку поселень, залежить від продуктивності взаємодії та пошуку компромісних рішень між державними органами управління, представниками сільського агробізнесу, місцевим самоврядуванням та членами локальних сільських спільнот.

Вважаємо, що забезпечення високого рівня регіональної конкурентоспроможності значною мірою залежить від виконання поставлених завдань щодо економічного розвитку сільських територій. Комплексний, багатофункціональний розвиток сільських територій є стратегічною метою економічної та соціальної політики держави щодо зростання їх ролі не лише як просторової бази для сільськогосподарських видів діяльності, а й для розвитку підприємництва, туризму та створення сприятливого середовища проживання людини.

Висновки. Доведено, що формотворчим елементом у концепції конкурентоспроможності регіонів та об'єктом політики сільського розвитку є конкурентоспроможність сільських територій, розвиток місцевих ініціатив, використання ресурсів, які раніше не використовувались, а головними напрямками соціально-економічний розвиток різних секторів, у тому числі активізація підприємництва.

Функціональний вплив на конкурентоспроможність кожного регіону мають такі властивості, як: регіональна спеціалізація, умови ведення бізнесу, підприємницька активність, внутрішньо територіальні можливості економічного зростання, ефективність співпраці органів місцевого самоврядування з бізнес-структурами та населенням щодо спільного вирішення проблеми формування регіонального конкурентного потенціалу. Визначено, що економічний розвиток сільських територій лежить в основі розвитку аграрного сектора економіки, спрямований на вирішення соціальних проблем та забезпечення конкурентоспроможності регіонів на основі формування та ефективного використання їх економічного потенціалу.

Список використаних джерел

1. *Формування регіональної політики: європейський досвід – уроки для України // Конкурентоспроможність регіонів України: стан і проблеми (робочі матеріали до кругового столу 28 травня 2008 року) : УЦЕПД імені О. Разумкова. – К., 2008. – 98 с.*
2. *Агафоненко А. Ю. Аналіз сучасних регіональних конкурентних позицій. / А. Ю. Агафоненко // Держава та регіони. – 2007. – №3. (сер. «Економіка та підприємництво»). – С. 6.*
3. *Кіщак І. Т. Формування конкурентоспроможності підприємств Причорноморського регіону України на зовнішніх ринках в умовах міжнародних інтеграційних процесів : моногр. // Т. Кіщак, Л. В. Назарова, Т. В. Порудєєва [та ін.]. – Миколаїв : Вид-во ФОП Швець В. М. – 2017. – 288 с.*
4. *Ключник А. В. Формування і розвиток економічного потенціалу сільських територій України : моногр. / А. В. Ключник. – Миколаїв : Дизайн та поліграфія. – 2011. – 468 с.*
5. *Павлов О. І. Сільські території України: історична трансформація парадигми управління : моногр. / О. І. Павлов. – Одеса : Астропринт, 2006. – 360 с.*

6. Мельник В. І. Економічний потенціал розвитку сільських територій в умовах євроінтеграційних процесів перспективи зміцнення. / В. І. Мельник, О. Б. Погріщук // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2017. – №3. – С. 38–48.
7. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.» № 385 від 06 серпня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
8. Постанова Кабінету міністрів України «Деякі питання реалізації у 2018-2020 роках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» № 733 від 12 вересня 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
9. Нові підходи розвитку сільських територій в умовах децентралізації та змін у державній регіональній політиці. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.csi.org.ua/articles/novi-pidhody-rozvytku-silskyh-terytorij-v-umovah-detsentralizatsiyi-ta-zmin-u-derzhavnij-regionalnij-politysi/>(дата звернення: 21.05.2018).
10. Коренюк Л. В. Фінансові чинники конкурентноспроможності регіону у контексті децентралізації [Електронний ресурс]. – / Л. В. Коренюк. – Режим доступу : <http://www.ves.pstu.edu/article/download/139506/136475>.
11. Новіков О. Є. Економічний потенціал сільських територій: теоретичний аспект / О. Є. Новіков, А. В. Ключник // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2015. – Вип. 2(1.1). – С. 12–19.
12. Погріщук Б. В. Теоретико-методологічні засади формування конкурентних переваг на регіональному рівні / Б. В. Погріщук, В. М. Пилявець // Економічний вісник Донбасу. – № 3 (33), 2013. – С. 63–67.
13. Тютюнник С. В. Проблема нерівномірності розвитку регіонів України в умовах децентралізації / [Електронний ресурс] / С. В. Тютюнник, І. Ю. Тютюнник. – Режим доступу : <http://www.dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/500>.
14. Андрушків Б. М. Особливості формування добровільних конкурентноспроможних об'єднань територіальних громад в умовах децентралізації: проблеми та перспективи моделювання процесу [Електронний ресурс] / Н. Б. Кирич, М. А. Латинін, О. Б. Погайдак, С. М. Співак. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-2/doc/3/01.pdf>.
15. Заяць Т. А. Розвиток сільських поселень України в умовах децентралізації: можливості та ризики, демографія та соціальна економіка. 2017. – № 3 (31). – С. 48–60.

References

1. Formuvannia rehionalnoi polityky: yevropeyskyi dosvid – uroky dlia Ukrainy [Shaping regional policies: the European experience]. Konkurentospromozhnist rehioniv Ukrainy: stan i problemy (robochi materialy do kruhovoho stolu 28 travnia 2008 roku) [Competitiveness of regions: current state and challenges (proceedings of the round table, 28 May 2008)]. Kyiv, 2008, 98 p. [in Ukrainian].

2. Ahafonenko A. Yu. Analiz suchasnykh rehionalnykh konkurentnykh pozytsii [Analysis of current competitive positions of regions]. Derzhava ta rehiony– State and Regions, 2007, No. 3, p. 6 [in Ukrainian].
3. Kishchak I. T., Nazarova L. V., Porudieieva T. V. Formuvanni konkurentospromozhnosti pidpriemstv Prychornomorskoho rehionu Ukrainy na zovnishnikh rynkakh v umovakh mizhnarodnykh intehtratsiinykh protsesiv [Building competitiveness of enterprises in the Black Sea region of Ukraine on the foreign markets from the perspective of international integration processes]. Mykolaiv: Vyd-vo FOP Shvets V. M., 2017, 288 p. [in Ukrainian].
4. Kliuchnyk A. V. Formuvannia i rozvytok ekonomichnoho potentsialu silskykh terytorii Ukrainy [Building and developing capacity of rural areas in Ukraine]. Mykolaiv: Dyzain ta polihrafiia, 2011, 468 p. [in Ukrainian].
5. Pavlov O. I. Silski terytorii Ukrainy: istorychna transformatsiia paradyhmy upravlinnia [Rural areas in Ukraine: historic transformation of the management paradigm]. Odesa : Astroprint, 2006, 360 p. [in Ukrainian].
6. Melnyk V. I., Pohrishchuk V. I. Ekonomichniy potentsial rozvytku silskykh terytorii v umovakh yevrointehtratsiinykh protsesiv perspektyvy zmitsnennia [Economic capacity of the development of rural areas from the perspective of Euro-integration: prospects of strengthening]. Visnyk Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – the Herald of Ternopil National Economic University, 2017, No. 3, p. 38-48 [in Ukrainian].
7. Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2020 r.» № 385 vid 06 serpnia 2014 r. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 06, 2014 No. 385 “State Strategy for Regional Development till 2020”], from <http://zakon2.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
8. Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy «Deiaki pytannia realizatsii u 2018-2020 rokakh Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku» № 733 vid 12 veresnia 2018 r. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of September 12, 2018 No. 733 “Some questions of realization in 2018-2020 of the State strategy of regional development for the period till 2020”], from <http://zakon2.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
9. Novi pidkhody rozvytku silskykh terytorii v umovakh detsentralizatsii ta zmin u derzhavnii rehionalnii politytsi [New approaches to the development of rural areas within the context of decentralization and changes of state regional policies], from <https://www.csi.org.ua/articles/novi-pidhody-rozvytku-silskykh-terytorij-v-umovah-detsentralizatsiyi-ta-zmin-u-derzhavnij-regionalnij-politytsi> [in Ukrainian].
10. Koreniuk L. V. Finansovi chynnyky konkurentnospromozhnosti rehionu u konteksti detsentralizatsii [Financial factors of competitiveness of regions with regard to decentralization], from <http://www.ves.pstu.edu/article/download/139506/136475> [in Ukrainian].
11. Novikov O. Ye., Kliuchnyk A. V. Ekonomichniy potentsial silskykh terytorii: teoretychnyi aspekt [Economic capacity of rural areas: theoretical aspect]. Visnyk aharnoi nauky Prychornomoria – Bulletin of Agrarian Science of Black Sea region, 2015, Issue 2(1.1), p. 12-19 [in Ukrainian].

12. Pohrishchuk B. V., Pyliavets V. M. Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia konkurentnykh perevah na rehionalnomu rivni [Theoretical and methodological framework of building competitive advantages on the regional level]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Bulletin of Donbass*, No. 3 (33), 2013, p. 63-67 [in Ukrainian].
13. Tiutiunnyk S. V., Tiutiunnyk I. Yu. Problema nerivnomirnosti rozvytku rehioniv Ukrainy v umovakh detsentralizatsii [Problems of uneven development of Ukraine's regions within the context of globalization], from [http:// www. dspace.pdaa.edu. ua:8080/handle/123456789/500](http://www.dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/500) [in Ukrainian].
14. Andrushkiv B. M., Kyrych N. B., Latynin M. A. et al. Osoblyvosti formuvannia dobrovilnykh konkurentospromozhnykh obiednan terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii: problemy ta perspektyvy modeliuvannia protsesu [Specific features of organizing volunteer competitive communities within the context of decentralization: challenges and prospects of modeling the process], from [http:// www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-2/doc/3/01.pdf](http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-2/doc/3/01.pdf) [in Ukrainian].
15. Zaiats T. A. Rozvytok silskykh poselen Ukrainy v umovakh detsentralizatsii: mozhyvosti ta ryzyky [The development of rural settlements in the light of decentralization: opportunities and risks]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika – Demography and Social Economy*, 2017, No. 3 (31), p. 48-60.

Редакція отримала матеріал 29 січня 2019 р.